

МУЗЕЙНА СБИРКА

с. Пикодаска, Варненски окръг

открита на 24.V 1977 год.

Николаевка и Възраждането във Варна и Варненски окръг

Селото се намира на 30 км северозападно от гр. Варна. Още от турско време и сега е център на община. Разположено е на 350-400 м над морското равнище от двете страни на Николаевската река, която е начало на р. Деде пунар дере. Реката тече в северна посока, минава край село Засмяново, Ботево, навлиза в Добруджа, става подземна река и се влива в р. Дунав. В административно отношение селото принадлежало на Козлуджанската нахия.

Населението на Варненска каза и Козлуджанска нахия през XIX в. е предимно мюсюлманско и се състои от турци, татари и др.

Турската колонизация и руско-турската война в по-късните столетия довеждат до почти пълното изчезване на старобългарското население. Част от него се влива в големия изселнически поток след 1828-29 год към Северна Добруджа и Бесарабия. В следващите години тук се установяват преселници, главно от източно балканските села Голица и Еркеч. Една група, водена от Атанас Георгиев се заселила в с. Хадърча, а друга част, водена от Кара Марин, тръгнала с руските войски на север и в Бесарабия основала село, което и сега се нарича Голица. Това ново население представлява и етническата основа на българското национално Възраждане във Варненския край.

Към средата на 19 век, когато в този край проблясват първите зари на национална пробуда, с. Хадърча заема ръководна роля на подбудител и организатор на Българщината във Варненско. Изключителната заслуга за това се пада на будния и предприемчив селски чорбаджия и голям родолюбец Атанас Георгиев. Роден в с. Голица, Месемврийско и получил според тогавашните понятия едно добро местно образование на български, гръцки и турски, Атанас Георгиев постъпил по време на Руско-турската война през

1828/29 год. преводчик при русите, с които ходил чак до Одрин. След войната, след като баща му с много свои съселани напуснал Голица и се преселил и установил в Халърча, тук дондъ и Атанас. Благодарение на своите знания и интелигентност, на своите връзки с турските и гръцките първенци във Варна и на покровителството, което оказвал на своите съселани, сам се издигнал след смъртта на своя баща пред тях като най-влиятелният човек в селото, и те го избират за селски чухгар /кмет/, чорбаджия. Атанас Георгиев е бил рядко издигнат българин, който въпреки невежеството на своите съселани, сам и на свои разноски отворил в 1847 год. първото българско училище в селото си, което било и първото българско училище и във Варненска околия. За пръв български учител условил младия Константин поп Дъновски от родопското село Читак. Младият учител, условен за 500 гроши и храна, започва работа с 10-15 ученика в килера на чорбаджи Атанасовата къща. След училището, чорбаджи Атанас убедил своите съселани да открият и българска църква. През следващата година е построена специална сграда с две стаи. Едната е за училище, а другата за църква. Но гръцките интриги спират строителството. Тогавя чорбаджи Атанас отива във Варна и с турски големци издействува разрешение за продължаване на строежа. На 26.X.1851 година в присъствието на много седани от съселните седа сградата е осветена от Варненския чирополит Порфирий и пръв български свещеник става споменатият К.Дъновски. Започват и училищните занятия. През 1853 година те са преустановени, тъй като е обявена Крйчската война. През 1856 година войната свършва и К.Дъновски отново събира децата. На следващата година той е ръкоположен за свещеник. На негово място е назначен Петър Атанасов. През същата година е извикан и втори свещеник - Иван Грошов. Благодарение на тая родолюбива

дейност на Атанас Чорбаджи и поради слабостта и неорганизираността още на варненските българи, на село Хадърча се паднало да заеме на първо време едно особено средишно положение във възродителните усилия на българите във Варненска околия. По такъв начин създаденото в Хадърча българско просветно национално огнище не останало без влияние върху развитието изобщо на народните работи в областта. Атанас Чорбаджи се намира във връзка с български търговци във Варна. К. Дъновски, който станал негов зет, се преместил във Варна, където внесъл високия български дух на своя зет и, както сам казва, понякога по време на служба в гръцката църква произнасял евангелието или някои ектении на славянски. Когато с акта на 3.IV.1860 гот. цариградските българи, начело с Иларион Макариополски, провъзгласили основаването на отделна самостоятелна българска църква, както в другите краища на България, така и във Варненска околия българите се раздвижили и подкрепили тази инициатива. Забележително е, че не във Варна, дето българите се чувствували още слаби и неорганизирани, а в село Хадърча било свикано за целта на 21.V.1860 гот. по споразумение между дядо Атанаса и варненските български първенци, едно събрание от представители на българите във Варненско, а именно от селата: Левня, В.Козлуджа, Хасърджик, Караач, Юшенлий, Кумлуджа, Суджаскьой, Гевреклер, Гюшдоглу, Чатмата и Кюджук, на което било решено, че се отказват от тук нататък от цариградската гръцка патриаршия и нейните власти и признават за свое църковно началство новата българска църква в Цариград, начело с Иларион Макариополски. Това решение, подписано от всички представители - първенци, придружено от особено писмо на варненските българи, било изпратено в Цариград на Макариополски с покана да посети и обиколи Варненско. По такъв начин село Хадърча заело едно

особено средишно положение във Варненска околия. На следната година в Хадърча на ново едно събрание на селата във Варненско тоя забележителен българин, Атанас Чорбаджи, бил избран за представител на Варненско по народните работи в Цариград. Той заминал за там, където останал като такъв на свои разноски до своята смърт.

В 1861 год. Атанас Чорбаджи носи просбата на Варненско до Високата порта, с която иска:

1 - да бъде призната и утвърдена българската църковна независима йерархия.

2 - да позволи, щото българското духовно началство заедно с българските представители да уреди църковните дела на българските епархии.

Тая просба е подписана и подпечатана от първенците на селата Капаклий, Хадърча, Гюндоглу, Гевреклер, Чатмата и Козлуджа.

В Цариград престоил 4 години и издействувал назначаването на двама свои съселяни за свещеници и в околните села. След 4 дълги борби за църковната свобода на нашия народ, тоя бележит българин починал в 1865 година в Цариград и е погребан в гробницата Ери-капу. Близките му искали да пренесат тленните му останки в селото, но била донесена само надгробната плоча, която си бил приготвил приживе. Забележителни са думите му, които той казал в Цариград при уреждане на църковните работи: "Няма да си отида оттук, докато не видя български владци да се упътят за българско."

Надгробната плоча се намира в църковния двор върху гроба на неговия внук Атанас Златев, който е бил убит от турците в Ботевската гора.

След Петър Атанасов учител става Курти Добрев и двамата от същото село. Последният по професия абаджия като едновременно упражнява занаята си и учи 10 ученика. Заедно с това изпълнява и длъжността селски писар. Примитивната обстановка на това училище го доближава твърде много до характера на църковната килия. Учениците са сядали на възглавници, донесени от къщи, и пишели на коляно. Стаята била малка и тъмна.

В следващите години към 1866/68 год. тук работят Иванчо, а след него до 1871 год. Андон х. Матеев. Те очевидно с нищо не променят атмосферата в училището, поради което някои недоволни ученици го напускат и отиват да се учат в с. Юшенлий. Същите ученици изпращат на 31 май 1871 година писмо до Варненската община, което показва състоянието на обучението и изобило изостаналостта на местното училище. След 1871 година в селото учителствува Стефан Колчов от Железник /Ст. Загора/, който получава заплата от 3000 гроша и хр ана от селяните. По негово време нараства броя на учениците - 116 момчета и 17 момичета и се въвежда разпределение в четири отделения. Ст. Колчов остава до учебната 1874/75 година, която не довършва. На негово място идва Димо Митов, който през пролетта на 1875 година провежда годишен изпит с учениците от всички отделения. В четвърто отделение със 7 ученика се изучава свещена история, българска история, българска граматика, землеописание, аритметика, прочит, катехизис. Изпитът става само върху свещена история, българска история, землеописание и завършва много добре. В трето отделение 17 ученици са изпитвани по катехизис, прочит и аритметика. Във второ отделение 19 ученици - по прочит и числа, а в първо 60 - също по прочит и числа, от 1 до 1 000.

Д. Митов получава заплата от 2200 гроша. Същият учител остава вероятно и през следващите учебни години до началото

на Освободителните войни.

Заедно със завареното турско население през 1874 година село Хадърча наброява 163 къщи, от които 41 турски, 114 български и 8 цигански. По същото време българите достигат до 140 семейства, 800 жители.

Селото се нарича Николаевка от 1877 година. Прекръстено било на името на княз Николай Николаевич, главнокомандуващ руските войски, трети син на Николай I и по-малък брат на цар Александър II. Преименуването станало в чест на руските войски, които били на бивак близо до селото. Селяните изпратили писмо до княза, който им стговорил положително на желанието им и подарил на селото 3000 гроша.

Основни поминъци на селото са били земеделието и овцевъдството. Занаятите в Николаевка се задоволявали нуждите на местното население. Един от добре развитите занаяти е било терзийството.

юни, 1977 год., с. Николаевка

съставила И. Стефанова

издава ОПК и СОСНК - с. Николаевка

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1917-18